

De hiszen ezerszer szóltunk

Rádai Eszter Ugrai Istvánnal, az Átrium intendánsával és Zsedényi Balázs operatív menedzserrel beszélget

– *Beszéljünk először arról a mostanában az Átrium előadásait közvetlenül megelőző rövid „produkcióról”, amikor Balázs megáll a színpadon vagy előtte, és elmond néhány mondatot a nézőtéren ülő, körülbelül 330 nézőnek...*

Zsedényi Balázs Igen, ez egy időtartamban és térben változó, de mindig apró „fellépés”, amelyben megpróbáljuk érzékeltetni, hogy a kulturális tao megszüntetésével milyen helyzetbe került a színházunk, és arra kérjük a közönséget, hogy aki teheti, álljon mellénk, és segítsen. Mert ezen a helyzeten csak az ő segítségükkel tudunk úrrá lenni... Valamennyire... Talán... És bár ez segélykiáltás – ha nagyon prózai témában hangzik is el, hiszen pénzt kérünk –, viszont azért annyiban jó helyzetben tesszük ezt, hogy szinte mindig ül a nézőtéren háromszáz-
valahány ember, akinek ezt el lehet mondani.

– *Mert itt mindig telt ház van?*

Ugrai István Az esetek többségében igen. Kivéve azokon az előadásainkon, amelyeken tervezetten kevesebb a néző, például mert az erkély le van zárva, mint a *Vaknyugat* vagy *Az öldöklés istene* esetében, illetve *A félelem megeszi a lelket* című előadásunkon a színpad két részén van a nézőtér, és ott csak 310-en férnek el. Tehát hál' istennek, és ezt lekopog-

juk, az előadásaink többsége telt házzal vagy majdnem telt házzal megy, esetleg épp pótszékes telt házzal.

– *Hogyan reagál erre a „produkcióra” a közönség? Tapssal vagy zavarral?*

Zsedényi Általában tapssal, egyszer volt csak, amikor valahogy nagyon drámaira sikerülhetett az „előadás”, mert senki nem kezdett tapsolni.

– *Hosszú csend?*

Zsedényi Igen, döbönt csend, meglepő volt mindannyiunk számára.

– *Mert az ember ilyenkor úgy érezheti, hogy nem illik megtapsolni mondjuk egy gyászjelentést...*

Zsedényi A *Nézőművészeti Főiskola* című előadásban, amikor a tapsolást szapulja a Szagolnyák Imre tanár úr nevű szereplő, azt mondja: „Az autóbalesetnél sem kezdünk tapsolni.” Úgy szoktam befejezni a mondókámat, hogy „Örülünk, hogy itt vannak, és bízunk abban, hogy erre minél több alkalmuk lesz a jövőben is. Most pedig jó szórakozást kívánunk.” És erre szokott kitörni a taps. Amikor döbönt csend volt, akkor nyilván erősebb volt az üzenet: „Lehet, hogy már nem sokáig leszünk.” Arra törekszünk, hogy legyen feloldás a kis beszéd végén, mert nem az a célunk, hogy az em-

berek letargiába essenek, és gyászos hangulatban kezdődjön az előadás. Az kitolás lenne a színészekkel... Viszont közben nagyon fontos, hogy az üzenetünk eljusson a közönséghez: hogy mi tényleg nem tudunk másra számítani, csak rájuk.

A közönséget egyébként szemmel láthatóan váratlanul éri, amit elmondunk, mert egyáltalán nincs tisztában azzal, amivel most nekünk a taotámogatás megszüntetése után szembe kell néznünk. Hogy tényleg az életben maradásunkért küzdünk, hiszen a bevételeink csaknem felét, ami a rajtaütésszerűen megszüntetett korábbi szabályozás szerint járt volna nekünk, most visszamenőleg elvették tőlünk. Mert abban a hiszemben csináltuk végig a 2018-as évadot, tehát úgy tűztünk ki bemutatókat és kötöttünk szerződéseket, hogy ezt a pénzt, a 2018-as nettó jegyárbevételeink nyolcvan százalékát, a kiadásaink fedezetét – hiszen ezt számunkra törvény garantálja – a taóból megkapjuk. Majd novemberben jött a hideg zuhany, kiderült, hogy amire joggal és okkal számítottunk, az a pénz nincs, nem lesz... És hogy mi van, mi lesz helyette, azt azóta sem tudjuk. És ezt bizony nemcsak megérteni, de elmondani is nehéz, mert ez maga az abszurditás, és elhinni is nehéz annak, aki nem él benne... És amikor ezt ott a nézőtérre végre megértik, akkor kis időre mindig döbbszent csend támad.

– Ennyire tájékozatlan lenne a színházak ügyében, a kulturális élet történeteiben a színházba járó közönség is?

Zsedényi Abszolút... És nagyon spontán módon reagálnak erre az információra.

– Nem is tudnak erről az egész taogyőről, vagy csak nem értik?

Ugrai Nem értik, de sokan nem is tudnak róla. És nemcsak a színházba járó közönség nem tud róla, hanem – nekünk legalábbis gyakran úgy tűnik – akik döntenek róla, azok sem tudják pontosan, hogyan, milyen logika szerint és miből működnek a színházak.

– Én azért ennyire nem volnék jóhiszemű... De jó, akkor kezdjük az alapoknál, nézzük, hogyan, milyen logika szerint és miből működnek a színházak. Mindenekelőtt mi a különbség az Átrium, általában a magánszínházak vagy független színházak működésének finanszírozása és az állami vagy önkormányzati színházaké között?

Zsedényi A fő különbség az, hogy az önkormányzati és az állami fenntartású színházaknak van működési támogatásuk, ami 200 és 800 millió forint között szóródik, vagyis ez nekik – úgymond – „alanyi jogon” jár, tehát ezt már azelőtt megkapják, hogy kinyitnák a színházat. Ezzel szemben a magánszínházaknak és a függetleneknek nincs ilyen működési támogatásuk. Miközben amúgy a tekintetben semmi különbség az Átrium és mondjuk a Thália Színház között, hogy mindkettő repertoárszínház, kőszínház, és mint színházi üzem, mindkettő ugyanazokkal a problémákkal szembesül. Tehát színházilag, mondjuk úgy, színházüzemi értelemben nincs különbség közöttük, mégis, az egyiknek, már azelőtt, hogy bármit produkálna, megérkezik a számlájára néhány százmillió forint, a másiknak meg nem.

– *Milyen bevételekre számíthatnak – számíthattak mostanáig, a tao megszüntetéséig – a színházak ezen kívül?*

Zsedényi A jegybevételre és mostanáig a taóra, mind az állami, mind a magánszínházak. Most nem tudjuk, a jegybevételeken kívül mire számíthatunk. Miként azt sem, hogy számíthatunk-e egyáltalán bármire.

– *Ezek a bevételek hogyan viszonyulnak – viszonyultak – az állami színházaknak alanyi jogon járó működési támogatáshoz?*

Zsedényi A működési támogatás volt a legmagasabb. De az arányoktól függetlenül is ebből a magánszínházakra nézve az a következtetés adódik, hogy amikor felálltak erre a képzeletbeli startkörre, akkor ehhez – még ideális esetben is – egy lábbal kevesebbük volt, mint az állami és önkormányzati színházaknak. És így kellett eddig is verse-nyezniük.

– *Miért mondja, hogy ez az ideális eset?*

Zsedényi Mert ha az előző évek során egy színháznak bármilyen okból nem sikerült felhalmoznia elegendő forgótőkét, akkor üres vagy nagyon lapos pénztárcával indult neki az évadnak – mint ez a mi esetünkben is történt 2018-ban.

– *Ezt meg kellene magyaráznia. Miért nem volt 2018-ban az Átriumnak elegendő forgótőkéje? Úgy általában, miből tud felhalmozni egy színház forgótőkét?*

Zsedényi A magánszínház a bevételeiből, de ahhoz, hogy bevételekre tegyen szert, előbb előadásokat kell létrehoznia. Tehát miközben az állami színházaknál az „alanyi jogon járó” működési támogatás szolgál forgótőkeként, és ezért azt pontosan be tudják osztani, nekünk magánszínházként csak egy tervünk lehet – lehetett – arra nézve, hogy mekkora jegybevételt tudunk elérni, és annak alapján, annak nyolcvan százalékaként mekkora taotámogatásra számíthatunk. Tehát hogy mennyi elkölthető pénzünk lehet.

– *De ez még mindig nem magyarázza, miért van az Átrium – ahogyan mondják – szinte minden más színháznál nehezebb helyzetben.*

Zsedényi Mert a taorendszer két-éves ciklusban működik – működött –, a színházak az első évben jegybevételt produkáltak, amivel jogosultságot szereztek arra, hogy a második évben ennek a jegybevételnek a nyolcvan százalékát majd be tudják szedni a cégektől, és el tudják költeni. Aminek a segítségével ebben a második évben is jegybevételt kellett produkálniuk ahhoz, hogy a harmadik évben újra hozzájussanak az ennek nyolcvan százalékát kitevő taotámogatáshoz, amiből újból jegybevételt produkáltak, és így tovább... De mivel mi csak 2017 nyarán vettük át a színházat, addig a korábbi üzemeltetőnél keletkezett a tao, következésképp 2018-ban csak a csonka 2017-es, augusztustól december 31-ig tartó évad jegybevétele után kaptunk taotámogatást, értelemszerűen jóval kevesebbet, mint amennyi a teljes évad után járt volna.

– *Ez mennyi volt összességében?*

Zsedényi A nettó jegybevételünk durván 100 millió forint volt, ami után 78 millió taogjosultságunk keletkezett. Tehát 2018-ban nekünk mindössze ennyi forgótőkénk volt, ennivel indultunk neki a 2018-as első teljes évünknek. Aminek a jegybevétele után 2019-ben, tehát most először kaptuk volna meg az esedékes teljes évi taotámogatásunkat...

– *Elárulhatja, hogy ez mennyi lenne?*

Zsedényi Persze, ez teljesen transzparens... Az Átriumnak 2018-ban körülbelül 280 millió, bruttó 350 millió forint jegybevétele volt, ez után járt – járna – 2019-ben 218 millió forint taotámogatás. Ezt vontam meg most a színházunktól visszamenőleg az új szabályozás.

– *Miközben – jól gondolom? – önök ezt a pénzt, mást mit is tehettek volna, elköltötték a 2018-as évad előadásaira és a színház működésére, annak biztos tudatában, hogy az idén megkapják, hiszen jár, járt volna. Ezért mondják, hogy a helyzetük nehezebb szinte mindenki másénál?*

Zsedényi Igen. Miközben, ismétlem, ha most megkapnánk ezt az amúgy nekünk járó pénzt, illetve ha rendelkezünk volna forgótőkével, egy lábbal akkor is kevesebbünk lenne, mint az állami és önkormányzati színházaknak. Ezért is nyilatkoztuk mindenhol, hogy egy magánszínháznak kétszer-háromszor hatékonyabban kellett eddig is működnie már ahhoz is, hogy nyitva maradjon.

– *Körülbelül hány előadást tart az Átrium egy-egy évadban?*

Ugrai A 2017/2018-as évadban – itt az Átriumban, a Jurányi Ház 123-as laborjában és a vendégszínházakon – összesen 371 előadásunk volt.

– *Vagyis minden napra jutott egy egész évben, és volt, hogy több, akár három is.*

Ugrai Igen, azért, mert nálunk is van nyári szünet, július közepétől augusztus végéig zárva van a színház.

– *Némely szórólapjukon neveket, az ügynevezett koproducerek nevét lehet olvasni. Kik ők? Van valami közük ahhoz a 100 millió forinthez, amit – mint Balázs egy korábbi interjújában olvastam – magántőkeként sikerült bevonniuk az előadásaik létrehozásába?*

Zsedényi Igen, ez a két dolog voltaképpen egy, mindkét esetben ugyanarról van szó.

Ugrai Mert ahhoz, hogy játszani tudjunk, új és új bemutatókat kell létrehozunk. De mivel nem volt forgótőkénk, miből is lett volna, a bemutatókhoz befektetőket kértünk föl, és ez az a magántőke, amiről Balázs beszélt.

– *Mondhatjuk úgy is, hogy kölcsönt kaptak a befektetőktől, például Király Júliától, Simor Andrástól, László Csabától meg másoktól, akiknek a neve kevésbé ismert, de fontosnak tartják, hogy legyenek az Átriumban új bemutatók?*

Zsedényi Ők a koproducerek. Úgy fektettek be a produkciókba, hogy

tudták, a produkciók teljesítménye a fedezete annak, hogy visszakapják-e ezt az összeget, illetve hogy ezt esetleg fialtatni is tudják. Tehát valódi befektetők.

– *Akár többletet, valamiféle hozamot is remélhettek volna ettől a befektetéstől?*

Zsedényi Előfordulhatott volna.

– *Ha jól értem, már csak múlt időben.*

Zsedényi Igen, mert hamarabb lett a rendszer kivezetve, mint ez megtörténhetett volna. De egyébként a szerencsésebb országokban ez így működik.

Ugrai Ez részükről mindenképpen nagyon elegáns gesztus, hiszen ha megbukik az előadás, amibe befektettek, akkor elvész a pénzük, ugyanakkor hosszú távon ez azért kiegyenlítődött volna. Sőt, a kockázatvállalásért cserébe a befektetők akár szolid haszonra, évente négy-nyolc százalékra is számíthattak volna. És ez egy korrekt ajánlat volt.

– *Jól gondolom, hogy őket ebben mégsem a remélt haszon, sokkal inkább a színház szeretete vezette?*

Zsedényi Többen is mondták, hogy nem lesz szükségük az esetleg keletkező haszonra, hanem azt újból befektetnék, pontosabban visszaforgatnák az előadásainkba. Ez persze nyilván nem a West End vagy a Broadway, ahol valódi üzleti vállalkozás lehet a színház, ugyanakkor, ha marad a korábbi rendszer, hosszú

évek alatt miért ne válhatott volna az Átrium nyereségessé?

Ugrai Hát persze. Csak mivel ehhez, tehát hogy valódi üzleti gondolkodást hozzon be ebbe a szférába, nem fűződött soha senkinek érdeke, valamiért mindig oda jutunk vissza, hogy adjon pénzt az állam. Mert az a legegyszerűbb. Szerintünk meg mindegyik közül az a leggázosabb.

– *Miközben most épp a saját bőrükön tapasztalják, hogy enélkül, pusztán üzleti alapon nem fog menni?*

Ugrai Mert naponta tapasztaljuk, illetve olvassuk például a kormányközeli sajtóban, hogy ha valaki állami pénzt kap, akkor az emberek szerint tőle jogosan várható el, hogy eleget tegyen az épp aktuális hatalom elvárásainak, ne hangoztasson például a kormányzatétól eltérő véleményt. De ugyan miért ne? Hiszen a kormányok ilyenkor nem a saját pénzüket osztják meg velünk, hanem az állam, a köz pénzét. És senki nem vesz meg a választással jogosultságot arra, hogy kisajátítsa a köz pénzét.

Zsedényi És ne is fogadjuk el, hogy bármikor ilyen lehet.

– *Hát igen... Visszatérve a realitásokhoz, el lehet-e képzelni, hogy Magyarországon közpénz, állami támogatás nélkül is életben tud maradni egy színház? Mert hiszen a tao is közpénz, még ha ezt a kormány a sporttámogatások esetében vitatja is.*

Zsedényi Olyan professzionális színházakat, amilyenek itt az elmúlt néhány évben létrejöttek, és ez igaz a Centrálra, a Játékszínre, az Orlaira

és más függetlenekre is, állami támogatás nélkül nem lehet működtetni. Mert lehet ezt csürni-csavarni, de valóban, a tao is állami támogatás volt. Nem kérdés, hogy az volt.

– Most a legmagasabb jegyár önök-nél, ha jól emlékszem, 8500 forint – ez valamivel magasabb a többi színháznál. Állami támogatás nélkül mennyibe kerülne egy színházjegy az Átriumban?

Zsedényi Úgy 18-20 ezer forint-ba...

Ugrai És nagyon fontos, mert ez is hozzátartozik a dologhoz: most ezt az épületet a tulajdonos ingyen bocsátja a színház működtetőjének rendelkezésére. Tehát azok az árak, amelyekkel mi dolgozunk, a taóval együtt a piaci körülményekhez képest még így is alacsonyabbak, és ha nekünk kellene kitermelnünk a bérleti díjat is, akkor nem tizennyolc, hanem húsz-huszonötezer forint körül lennének a reális jegyárak.

– Az mit jelent, hogy itt nem lehet veszteséges egyetlen este sem – ahogyan korábban szintén nyilatkozták? Ezt hogyan kell érteni?

Zsedényi Úgy, hogy a színház rezsiköltsége, tehát a ház teljes működése, a villanyszámla, a takarítás, az itt dolgozók bére, a díszlettár, a hangtár, a jelmeztár, fénytár stb., és az úgynevezett előadásonkénti költségek, tehát a szereplők és a rendező gázsija, a fellépti díjak, a jogdíjak, a fordító és a dramaturg munkadíja, vagyis együtt a rezszi és a futó költségek nem haladhatják meg a jegybevétel és a tao összegét.

– Átlagosan.

Zsedényi Egy-két mínuszos estének azért értelemszerűen bele kell férnie, hiszen nem lehet mindig mindent telt házzal játszani. A *Sirály* például, bármennyire szeretjük is, rendszeresen nem tudott jó számokat produkálni, főleg a vége felé, ezért le is kellett vennünk a műsorról, egyebek mellett emiatt. De ha ott van mellette Az *Őrükt Nők Ketrece*, akkor mondhatja azt a színház, hogy a repertoár miatt fontos, hogy a *Sirály* még egy ideig műsoron maradjon. A magánszínháznál ez az idő nyilván rövidebb, mint máshol, tehát nekünk ebben kisebb a szabadságfokunk. Mert nincs miből...

– Miközben másban meg sokkal nagyobb a szabadságfokuk. Arra nem gondoltak soha, hogy egyszer megpályáznak egy állami vagy önkormányzati színházat?

Ugrai Dehogynem! Megpályáztuk az Újszínházat is Bodó Viktorral, még azelőtt, hogy elvállaltuk az Átrium üzemeltetését. Ide mi korábban az előadásainkat csak produkációs irodaként hoztunk...

– És komolyan reménykedtek benne, hogy sikerrel járnak? Mármint az Újszínház esetében...

Ugrai Mi azt a pályázatot tök komolyan írtuk, aszerint, ahogyan ma Magyarországon szerintünk egy korszerű állami színháznak működnie kell, azon a helyen, azon a platformon és annyi állami támogatással, amennyit az Újszínház is kap. Mondom, kifejezetten komolyan vettük azt a pályázatot, két hónapig dolgoz-

tunk rajta közösen, nagyon-nagyon komolyan...

– *Vagyis nem egyfajta demonstrációnak szánták, hogy pályáznak?*

Zsedényi De. Nagyon fontos, hogy bár nyilván tudtuk, hogy nem mi fogjuk nyerni, ez nem befolyásolt minket abban, hogyan írjuk meg a pályázatot. Ezért mi abba a pályázatba beleírtuk a megelőző tíz-tizenöt év során szerzett minden színházi tapasztalatunkat, és mindent, amit – ennek alapján is – a színházról gondolunk.

Ugrai Épp attól volt az a pályázat gesztus, hogy minden körülmény, illetve a várható eredmény ellenére valódi pályázat volt, komoly szakmai anyag. Az persze igaz, de erről nem tehetünk, hogy a Főpolgármesteri Hivatalnak és a bírálóbizottságnak valóban más volt az elképzelése, mint nekünk.

Zsedényi Pedig a kiírás szerint írtuk meg a pályázatot. Tehát mivel a kiírás magyar műveket játszó színházra szólt, a pályázatunkat mi is ennek szellemében írtuk meg.

– *Nem tudom, emlékeznek-e arra a néhány évre, amikor a Nemzeti Színházat Székely Gábor és Zsámbéki Gábor vezethették. Gondolom, még gyerekek voltak...*

Ugrai Én akkor születtem.

– *De biztosan hallottak róla, hogy ellenük pont ez volt az akkori pártállami kulturális kormányzat egyik fő kifogása: hogy kevés magyar klasszikus játszanak.*

Ugrai A történelem ismétli önmagát... Ahogyan az akkori kulturális életre jellemző három kategória, a tiltott, a túrt és a támogatott is újra jelen van a ma Magyarországon, kicsit másképp, kicsit talán szegénylősebben, mint annak idején, de egyáltalán nem rejtve.

– *Az Átrium, gondolom, túrtnek számít...*

Ugrai Többnyire igen, de az is előfordul, hogy tiltott...

– *Igen? Például?*

Ugrai Például Pécsen, ahol az Átrium egyik előadását – mondhatjuk – betiltották: az *Igenis, miniszterelnök úr!* című előadásunkat, amelyet Pécsre vittünk volna, de a választás után néhány nappal, ráadásul anélkül, hogy szóltak volna nekünk, leállították rá a jegyvásárlást.

– *Tehát Pécsen tiltott, ami Budapestén túrt?*

Ugrai Miközben azóta Nyíregyházán és Gödöllőn ugyanezt az előadást örömmel fogadták, dupla telt házzal játszottuk, és a közönség szétvisította a házat, annyira tetszett neki. Zárójelben jegyzem meg, ebben a darabban nincs semmi botrányos vagy vérlázító... Alföldi Robitól idézek: egyszerűen röhejes, amikor egy országban egy angol társalgási komédia és egy francia–amerikai zenés meleg-bohózat forradalmi előadás lehet. Ez tényleg mindennek a teteje...

– *Feltételezem, „vérlázító” vagy „botrányos” ebben nyilván csak a főszereplő, Alföldi személye volt...*

Ugrai De akkor miért engedték be ugyanarra a Pécsre a *III. Richárdot*? Még az is lehet, hogy Alföldi személye mellett a cím is – amelyben egy miniszterelnököt emlegetnek – szerepet játszott ebben... Mi persze nem tudhatjuk, milyen játszmák zajlottak, játszódtak le közben a háttérben, de az, hogy egy európai városban eljuthatnak ide, önmagában is tragikomikus. Rádásul ugyanaz hívta meg, aki később döntött az előadás letiltásáról.

– *Vagy nem. Talán nem ő döntött arról, hogy mégse.*

Ugrai Ez az, amiről már mindent nem tudunk.

– *Visszakanyarodva a taóhoz, illetve az állami támogatáshoz, összefoglalhatom úgy az eddig elmondottakat, hogy Magyarországon a magánszínházak nem tudnak állami támogatás nélkül működni – nevezük ezt akár taótámogatásnak, akár másnak? Tehát ha nincs támogatás, akkor nincs magánszínház sem?*

Zsedényi Állami forrás nélkül nem megy, a magánszínházak Magyarországon csak normatív jegyártámogatás mellett képesek biztonságosan létezni, aminek a mértéke optimálisan nyolcvan százalék, ez tapasztalati tény. Ha ezt nem tudja biztosítani az állam, vagy nem kiszámíthatóan és nem megbízhatóan, nem előre kalkulálható módon, akkor a magánszínházak létezése bizonytalanná válik, mert tervezhetetlen a működtetésük. Aztán hogy ez milyen rendszerben történik, közvetlenül az állami költségvetésből érkezik-e rá a pénz, vagy

közvetett módon, tehát a piac felől, azt már az állam dolga és felelőssége eldönteni.

– *Ami állítólag a taótámogatás helyett lesz, tehát az a 37,4 milliárd forint, amire majd pályázni kell, önök szerint – most tekintsünk el az elosztás egyelőre nem ismert szempontjaitól! – elég lenne erre a célra?*

Zsedényi Arra biztosan elég, hogy minden tisztességesen működő színház, előadó-művészeti szervezet megkapja azt a pénzt, ami a 2018-as teljesítménye alapján jogszerűen jár neki.

– *Vagyis ez körülbelül megfelel a kulturális tao korábbi összegének?*

Ugrai Ez konkrétan a 2017-es tao összege, illetve a tisztességesen működő szervezetek számára épp annyival több, mint amennyit a taóval visszaélők kivettek a rendszerből.

– *Jól tudom, hogy önök már régóta szorgalmazták, épp a visszaélések miatt, ennek a támogatási rendszernek a reformját? Úgy olvastam, hogy tíz százalékra becsülik a taótámogatással visszaélők arányát, akik azonban tíz százaléknál jóval többel részesedtek a teljes összegből, jóval többet vettek ki a közös kasszából.*

Zsedényi Úgy szoktam mondani, hogy nagyon kevesen loptak nagyon sokat.

Ugrai Miközben a túlnyomó többség tisztességesen dolgozott. Iszonyú sok pénzhez jutottak egyesek csalással, teljesen érdemtelenül,

és ezt mindenki tudta, és kiabált, mindhiába... Teljesen tehetetlenek voltunk. Az Átrium előző üzemeltetője például csatlakozott a Tiszta Tao Társasághoz, ami egyebek mellett a visszaélések ellen harcolt, ebből a célból is alakult... És most azt mondják nekünk: „Igaz, hogy ti vagytok ennek a mostani változtatásnak a kárvallottjai, amire azért kerül most sor, mert sok volt a csaló bűnöző, de miért nem mentetek utánuk?” Sőt, azt is mondják, hogy „miért nem szóltatok...?” De hiszen ezerszer szóltunk...!

– *Azon gondolkozom, miért is emlékeztet engem ez a történet, ez a logika az úgynevezett kamupártok finanszírozására...*

Ugrai Lehet mondani, hogy ezek kamutársulatok, és úgy működtek, mint a kamupártok. Valahol olvastam, hogy ha maradna a kulturális tao, akkor 2019-ben már nem 50, hanem 90 milliárd forintot emésztené föl. Csakhogy ennek az oka, teljesen nyilvánvaló, a rengeteg család volt, mert tényleg elképesztő mértékben növekedett az általunk soha nem látott, nem ismert színházak taoigénylése. Van olyan társulat, amely – az igényelhető maximumot, a támogatás plafonját is kijátszva – három-négy cégbe kiszerveve távozott.

– *Ezek ismert és tetten érhető ügyek, esetek voltak? Nem vizsgálta senki, semmiféle nyomozó hatóság? Mondjuk az adóhatóság?*

Zsedényi Akinek dolga lett volna, az nem. Miközben cikkek születtek ezekről az ügyekről, voltak róluk

az NKA-ban, a minisztériumban is viták. De ezenkívül semmi sem történt, és azért nem, mert akinek be kellett volna tartatnia a törvényeket, nem tett semmit, vagy ha mégis, akkor látható következmények, eredmények nélkül. Nem hiszem, hogy hallhatott volna valaki olyan esetről például, hogy száz NAV-os, ahogy ez más esetekben, más ügyekben előfordult, megjelent volna és vizsgálatot kezdeményezett volna a gyanús cégeknél.

Ugrai Volt például a magánszínházak részéről egy olyan felajánlás, hogy a nekünk járó taopénz egy-két százalékát vegye el az állam, és ebből mi magunk létrehozunk valami hatóságfelét, amely utánajár, ki jogsult erre a támogatásra, ki nem... Ez jelentős összeg lett volna, gyönyörű hivatalt lehetett volna felállítani belőle sok munkahellyel... De ez a javaslatunk is süket fülekre talált. Mondom, teljesen tehetetlenek voltunk! Mintha eleve el lett volna határozva, minden... Az lett mantrázva, hogy „a színházak nem csináltak semmit, a színházak nem csináltak semmit”. Tehát se szempont, se indoklás, se javaslat nincs új, átlátható és hatékony rendszerre. Ami indoklás van, az teljesen nyakatekert. És mi most evvel a csodálatos bizonytalansággal vagyunk kénytelenek élni, hiszen a mai napig nem tudjuk, milyen rendszerben, milyen feltételek mellett dolgoztunk, dolgozunk másfél éve. Nem tudjuk, mi a rendszer...! Hát ennél akár még az is jobb lenne, ha azt mondanák: nem kaptok semmit. Persze közérzeti értelemben mondom most ezt, nem konkrétan... Mert akkor legalább tudnánk, hogy vége! Esküszöm, azt

is könnyebb lenne elviselni, mint a bizonytalanságot. Hogy nem tudjuk, mikor, mennyit, hogyan, kitől...

– Mindebből az is következik, hogy nem tudják, képesek lesznek-e visszafizetni a hiteleiket, a tartozásukat a befektetőknek? Hogy esetleg egy életre eladósodnak?

Zsedényi Nem tudunk tervezni sem a következő évre... Miközben erről is folyamatosan ment a csúsztatás a közbeszédben: hogy most a színházak mit nyívakolnak? Hiszen ha 2018-ban még feltöltötték az előző taokeretüket, tele vannak pénzzel! Senki nem szólt nekik, hogy hel- lő, a 2018-ban befolyt taoösszegeket csak 2018-as költségekre lehet elszá- molni, 2019-esre nem.

Ugrai Már ha törvényesen műkö- dik a színház.

Zsedényi Na most amikor ezek elhangoztak, akkor már minden színház meghirdette a 2019. januári műsorát, azóta pedig már mindenki a februárt és a márciust is, ez pedig már egy negyedév. És mindjárt meg- hirdetik az áprilist úgy, hogy tovább- ra sem tudják, milyen pénzből... Mi- közben a jegyeket már eladták rá január végén. A februárt szinte min- denki eladta decemberben, hiszen az a főszezonja a színházjegyeknek, most jön az április, négy hónapot minden színház úgy hirdetett meg, és úgy játszott le, hogy nem tudta, a jegybevételeinek nyolcvan százalékát kitevő taót meg fogja-e kapni valaha. Ebből az következik, hogy ha nem kapná meg, akkor – mivel ugyanaz- zal a költségstruktúrával működik, mint korábban, hiszen ennyi idő

alatt nem tud átállni másikra – fo- lyamatos mínuszokat termel.

– És akkor most mit fognak csinál- ni? Leállítják a próbákat? Törlik a következő előadásokat, és visszaadják a jegyek árát? Becsukják a színházat?

Zsedényi Egyrészt megvárjuk a döntést... Elhisszük a döntéshozók- nak – mi mást tehetnénk? –, hogy akik tisztességesen dolgoztak, meg- kapják, ami jár nekik. Próbálni per- sze nem tudunk, mert leállítottunk mindent, amit még lehetséges volt leállítani...

Ugrai És játszunk. Játsszunk, és reméljük, hogy megkapjuk azt az összeget, ami jár nekünk. Mert mi tisztességesen dolgoztunk, és ezért nem tudjuk másképp értelmezni a döntéshozók szavait, mint úgy, hogy a 2018-ra járó taót megkapjuk.

– Mit szólnak a befektetők mind- ehhez? Zajlik velük erről, a helyze- tükéről valamilyen beszélgetés?

Zsedényi Nagyon nehéz ebben a helyzetben, amikor minden a feje tetején áll, bármit mondani. Olyan befektetői kör áll az előadásaink mögött, amelynek tagjai ismerik az alapfogalmakat, amelyeket a köz- szereplők gyakran nem ismernek, és támogatnak bennünket a nagyon nehéz és nagyon szorult helyzetünk- ben. Pontosan tudják, hogy ha egy intézmény bevételeinek negyven százalékát visszamenőlegesen elve- szik, akkor hiába csinál bármit, nem tud a föld alól előteremtteni pénzt. És velünk együtt várnak a kulturális kormányzat döntésére arról, hogy mi lesz a magánszínházak sorsa.

– *Beszéljünk arról, mit veszítene a közönség, mit veszítene a színházi szakma és Budapest, ha nem lenne Átrium, és benne nem lenne a Kultúrbrigád. Mondhatjuk az Átriumra, persze a szó nem pejoratív értelmében, hogy bulvárszínház? Vagy legalábbis annak indult, de mára mindennek otthont ad, ami egy bizonyos szinten felül van, Pintér Bélától az Operettszínház előadásaiig? A II. Edwardtól vagy a 12 dühös embertől a Chicagóig? A félelem megeszi a lelket-től, Fassbinder darabjától Az Órült Nők Ketrecéig? Molnár Piroskától és Lázár Katitól Fekete Ernőig és Alföldi Róbertig?*

Zsedényi Szerintem a bulvárszínház kifejezés félrevisz, mert keveset mond a lényegről, én inkább a szórakoztató színház kifejezést ajánlom helyette.

Ugrai Azzal a megkötéssel nevezném szórakoztató színháznak, hogy nekünk elemi érdekünk, hogy ide 330 ember esténként bejöjjön. Amivel semmi többet nem akarok mondani, mint azt, hogy a színház nem létezik közönség nélkül. Másrészt egyáltalán nem tartom bajnak, hogy ennyiféle előadást láthat nálunk a közönség, úgy is mondhatnám, hogy műfaji értelemben ennyire eklektikus színház vagyunk, mert nagyon fontos, mi az a közös nevező, ami minden előadásunkban megtalálható, hiszen ezek nem véletlenül kerültek ide, az Átriumba. Például a *Chicago* és a *12 dühös ember*, az *Egy, kettő, három...* De visszatérve arra, jó-e az, ha egy színház szórakoztató, *A félelem megeszi a lelket* című előadásunkban volt olyan kritikus, aki kikérte magának, hogy nevet-

ni lehet rajta. A közönség meg közben imádja... Mert nevetni millió és egyféle okból lehet, és ebből a Fassbinder-történetből ezt az oldalát kihozni úgy, ahogy Alföldi kihozta, és kihozta a csodálatos hat színész, az olyan színházi történés, ami nagyon ritka. És hát tulajdonképpen a mi célunk pont az, hogy ritka dolgokat hozzunk létre, olyanokat, mint *Az Órült Nők...* Mert olyat, akár szereti valaki, akár nem, máshol biztosan nem lehet látni. Élesnek kell lenni, föl kell vállalni azt, amit csinálunk, ne tűnjön semmi másnak, mint ami. Ne beszéljünk rébuszokban, kódokban, ne rejtünk el semmit...! Szerintem épp ez az egyenesség az, ami másoktól megkülönböztet minket. A *12 dühös ember*nél megkaptuk, hogy „Azért ezt ne! Azért ezt a sok migránsozást mégse!” És ilyenkor én csak annyit kérdezek: aki ezért kárhóztatja ezt az előadást, az beírja mindennap az állami tévének is, és az összes plakátra is ráragasztja, hogy „Sok lesz a migránsozásból, Viktor”? Mert a színházi előadást könnyű ilyen alapon kritizálni... De nem kéne inkább elgondolkozni azon, hogy mit tükröz? Nem a valóságot kellene kritizálni és megváltoztatni?

Zsedényi És az, hogy egy előadás szórakoztató, ne legyen már minőségi faktor! Az ugyanis csak egy út ahhoz, hogy figyeljenek rád. Egy eszköz arra, hogy elmondjunk nagyon fontos tartalmakat, amelyek nagyon rétegzetten megvannak az előadásainkban. Nem kevésbé rétegzetten, mint a vezető kőszínházak repertoárjában – amelyek velünk ellentétben „alanyi jogon” kapnak működési támogatást –, csak talán befogad-

hatóbban. Az Átriumnak igenis jár az a pénz, amiért megdolgoztunk, és nemcsak azért, mert így jogszerű és így korrekt, hanem mert joggal tarthat igényt a profi színház névre. Amelynek az előadásaira százezer ember kíváncsi évente. Ezt sikerült elérnie ennek a színháznak öt-hat év alatt.

– Azt mondják, az Átriumnak azért is jár az a pénz, amiért megdolgoztak, mert profi színház. Viszont független színház is a szó eredeti értelmében. És olyan színház, ahol olyan előadásokat mutatnak be, amelyek valamilyen oknál fogva nem felelnek meg a hatalom, az épp kormányzó erők ízlésének. És ezeket gyakran olyan művészek hozzák létre, akik ugyancsak nem kedvencei ennek a kurzusnak. Tehát az Átrium jár egy úton, ami valamiért „nem vág a vonalba”, ahogy ezt a pártállami időkben mondták. A pályázatokat viszont mostantól kezdve a kulturális kormányzat emberei vagy legalábbis a hozzájuk közelállók fogják elbírálni...

Ugrai De mi ezt belülről egészen máshogy látjuk! A mi kollégáink közül többen dolgoznak például a Nemzeti Színházban, ugyanolyan csodálatos színészek, mint azok, akikre célzott a kérdésében. A színházi alkotók között nincs törés ilyen értelemben, a színházi dolgozók nem ideológiai alapon dolgoznak, mindenki jó előadást szeretne csinálni. Akik ezt a színházat csinálják, sokféle világnézettel rendelkeznek. Ugyanúgy, mint bármely más színházban. És ami kijön ebből az egészből, az nem politikai tartalom, nem ellenzékiség, hanem valamilyen társadalmi érzékenység, úgy is

mondhatnám, hogy világnézetileg semleges érzékenység arra, ami a körülöttünk lévő világban zajlik. Ez nehogy már politika legyen!

– Hogy ne lenne politika abban az országban, ahol a hajléktalanságot büntetik?!

Zsedényi Igen, valóban, de ez nem a mi zavarunk. Ezért mi nem tudunk felelősséget vállalni, ne nekünk kelljen felelősséget vállalni érte...!

Ugrai Ha normálisak akarunk maradni, és normális színházat akarunk csinálni, akkor nekünk nem szabad így gondolkodnunk. Mi azért csináljuk így, mert így gondoljuk normálisnak. És bár itt valóban van egy feloldhatatlan ellentét, de a mindennapi munkában nekünk, hála a jóistennek, ettől nem kell meghasonlani. És mi mindig egymás szemébe tudunk nézni – ami csodálatos dolog, mert úgy hallom, úgy olvasom, hogy ez máshol nem feltétlenül van így. Lehet, hogy mi bizonyos tekintetben szarabb helyzetben vagyunk, de elég sokat jelent nekünk, hogy ide azért is szeretnek jönni a zenészeink, a táncosaink, a színészeink, az alkotótársaink, mert jó ide jönni, mert itt lehet beszélni, mert itt nincs elválasztva az egyik kaszt a másiktól... És mert itt ötletek vannak, nyitottság van, és ennek nincs köze semmiféle politikához. Egyhez van köze, hogy meg akarjuk mutatni, amit együtt hoztunk létre, mert amiről beszélünk, és ahogy beszélünk róla, fontosnak gondoljuk. Mert ez a színház.

Itt volt például a már többször emlegetett *Sirály* előadásunk ügye,

amit mi nagyon szeretünk, és a nézők egy része szintén nagyon szeretett és értékesnek tartott, de a nagyközönséget nem sikerült meggyőzni erről. De mi ezt egyáltalán nem bántuk meg, mert Oszwald Marikának például olyan oldalát lehetett megismerni általa, amiről senki sem gondolta, hogy létezik. Borzasztó értékes munka volt a színészek számára, és nagyon sokat tapasztalt belőle a rendező, Fehér Balázs Benő, akinek nagyon nagy szüksége volt rá fiatal rendezőként, hogy ezt a bizalmat megkapja, hogy ilyen színészeket kapjon a kezébe pályakezdő süvölvényként. Tehát attól még, hogy nem hozta be anyagilag, amit reméltünk tőle, ez az előadás a mi utunkon fontos állomás volt.

És ha csak a gazdasági siker lebegne a szemünk előtt, akkor biztos, hogy nem egy Fassbinder-darab bemutatójával kezdjük az előző, a színház működtetőiként első évadunkat, hanem mondjuk egy jó Neil Simonnal. De nem, mi Fassbinderrel akartuk pozicionálni magunkat. *A félelem megeszi a lelket*-tel, ami véletlenül sem a körüti bulvárszínházak kedvelt szórakoztató darabja, hanem saját adaptáció, magyarországi ősbemutató. Amikor egyenességről beszélek, akkor erről beszélek, az ilyen típusú kockázatvállalásról, és a nem egyértelmű vagy épp nagyon is egyértelmű dolgok felvállalásáról. Mert ha nem akarunk ügyeket szolgálni – amellet, hogy szórakoztatunk, sőt, gyakran épp a szórakoztatás segítségével –, akkor érdektelen színházat csinálunk, és az előadásainkból biztosan nem lesz ügy.

– *A közönségükről mit lehet tudni?*

Zsedényi Itt vannak minden este.

– *De kik? Milyen ez a közönség?*

Ugrai Nagyon eklektikus, iszonyú sok a fiatal. De ennél nem sokkal tudunk többet róluk. Még nem tudtuk felmérni, pedig milyen fontos lenne erre energiát és időt fordítani... De nem lehet, mert a taóról szól minden napunk, nem tudunk ilyesmiken gondolkodni, pedig nagyon jó lenne. Legfeljebb azt tudjuk mondani, hogy itt nagyon mást látunk, mint sok helyen annak idején, amikor minden este színházban voltunk, és sokszor olyan érzésünk volt, hogy tíz év múlva ezek a nézők, mert annyira idősek, már nem lesznek itt. Mert nagyon idős a színházba járók átlaga általában.

– *Meg többnyire nő.*

Zsedényi Na, például, ez is érdekes jelenség... Nemrég csodálkoztam rá, hogy a *12 dühös ember* előadásunkon milyen sok a férfi. Nem a szokásos hetven-harminc arány, mint általában, inkább ötven-ötven. Nem tudjuk, miért. Sok a fiatal – ahhoz képest, amit általában tapasztalni – a *Vaknyugat* című előadásunkon és *A Krakken műveleten* is. Összességében viszont csak annyit tudunk biztosan állítani az Átrium közönségéről, hogy nagyon változatos és sokféle.

Ugrai Miközben azt is jó okkal lehet feltételezni róluk, hogy akik ide jönnek, és kifizetnek 8500 forintot egy jegyért, azoknak nem mindegy, mit fognak kapni érte. Nagy valószínűséggel nem fognak elmenni más színházakba ennél jóval kevesebb pénzért sem.

– *Visszatérve az eredeti témánkhoz, ha – Isten ne adja! – az Átrium számára rosszul alakulnak a dolgok, akkor mit fognak csinálni? Van erre valamilyen forgatókönyvük? Csupa kamaradarabot játszanak majd egy-két-három színésszel? Vagy meghúznak és szünet nélkül játszanak darabokat, kihagyva belőlük jeleneteket és szereplőket?*

Zsedényi Csak azt tudjuk csinálni, amit eddig. Ezért aztán nem is kell semmihez viszonyulnunk. Ha lesz rá módunk, hogy folytassuk, akkor folytatjuk, ha nem, és van ilyen forgatókönyvünk is, akkor nem folytatjuk. Ha azt mondják, hogy ezentúl nem három kör hátrányból kell indulnod, hanem nyolcból, akkor az nem fog menni. Azt nem vállaljuk.

Ugrai A három kör hátránnyal is szépen teljesítettünk, ha ez növekszik, nem fog menni. Az persze érdekes kérdés, mi fog történni, ha a jogszerűen megkeresett pénzünknek csak egy részét akarják ideadni. Mert abból mire lehetne következtetni? Hogy akkor csak félig bűnözünk, félig nem?

Zsedényi Ha nem kapjuk meg a teljes összeget, azzal implicite azt mondják ki, hogy mi is bűnözők vagyunk. De nem vagyunk azok, mert ez egy átláthatóan működő színház, nemcsak jogszabályilag feleltünk meg minden lehetséges elvárásnak, hanem morálisan is. Az emberek, akik megvették a jegyet a színházunkba, minden este itt ültek, és annyian ültek itt, ahány jegy valóban elkelt. Mi nem jelentettünk le esténként hatszáz embert a háromszázötvenes nézőtérre, csak annyit, amennyien valóban bent ül-

tek, miután kifizették a jegyüket. És minden egyes forintnyi közpénz, ami ebbe a színházba befolyt, azt vagy gázi, díszlet, jelmez, takarítószer vagy villanyáram formájában itt használtuk fel, ebben a színházban.

– *Arra nem gondoltak, hogy csinálnak egy szegény színházat, esetleg kicsit alacsonyabb, de még mindig magas jegyárak mellett? Vagy épp ugyanilyen jegyárak mellett? Lehet, hogy a közönség szolidaritásból vagy valamiféle demonstrációként azt is megfizetné?*

Zsedényi Szegény színházat ugyanilyen jegyárak mellett nem lehet csinálni. Szegény színházat csak szegény – értsd, olcsó! – jegyárak mellett lehet csinálni.

Ugrai Arra vállalkoztunk, és ehhez ezután is tartani akarjuk magunkat, hogy teljes értékű színházi előadásokat hozunk létre – ami persze nem a játszóhely függvénye –, ide a nézők szerintünk ezért jönnek. Politikai gyűlést tartani, az nem a mi szakmánk. Mi nem akarunk senkit semmire felszólítani, mi csak kérdezni akarunk. Mert a színháznak ez a legfontosabb dolga. A színház mindig kérdés. A színház nem újság, nem iskola, nem is templom, szerintem téved, aki így gondolja. Nem: a színház történeteket mesél emberekről embereknek avval a céllal, hogy reflektáljanak rá, és építsék be az életükbe, amit fontosnak tartanak belőle. Társadalmilag hasznos hely. Ez a színház... És ebben nekünk most már benne van hét évünk. Nem tartanám racionális dolognak ezt kidobni, majd újraépíteni egy bel- vagy külvárosi pincében...

– *Én már láttam pincében is nagyon jó színházat. Azt hiszem, maga is...*

Ugrai Persze, ha mondjuk a Trafóra, a Sufnira vagy éppen az Ódry Színpad pincéjére gondol... De amit az Atriumban csinálunk, az az Át-

riumban valósítható meg. Azt nem lehet máshová transzponálni. Az nem megy, hogy csinálsz valamit, mindent teljesen jól, ügyesen és becsületesen csinálsz, és akkor az a jutalmad, hogy elveszik, és előlről kell kezdened máshol és másképp! És akkor majd onnan hova menekülünk?

Kelemen Zénó: Orto